
Uvodnik

Prvi rezultati fiskalne konsolidacije su dobri, jer je fiskalni deficit značajno smanjen kako u odnosu na prethodnu godinu tako i u odnosu na plan za ovu godinu. Procenjujemo da će konsolidovani deficit u ovoj godini iznositi oko 4,5 % BDP, odnosno oko 180 milijardi dinara. Konsolidovani deficit će za 2% BDP (80 milijardi dinara) biti manji nego u prethodnoj godini odnosno za 1,2 % BDP (oko 50 milijardi) manji nego što je planirano. Moguće je da fiskalni deficit bude manji od 4,5% BDP, ali to bi se ostvarilo štetnim uštedama na javnim investicijama ili prebacivanjem dela rashoda na otpremnine u narednu godinu.

Sa stanovišta otklanjanja makroekonomskih neravnoteža pozitivno je to što je smanjivanje fiskalnog deficita najvećim delo ostvareno smanjivanjem javne potrošnje, koja je inače bila predimenzionirana u odnosu na mogućnosti privrede. Na smanjivanjem fiskalnog deficita značajno je uticao i rast poreskih prihoda, a dobro je što je rast prihoda ostvaren suzbijanjem sive ekonomije, a ne povećanjem poreskih stopa. Smanjivanju fiskalnog deficita značajno su doprineli neporeski prihoda, ali je njihov rast ekonomski manje poželjan, jer se radi o sredstvima koja su na različite načine uzeta od javnih preduzeća koja se inače nalaze u lošem stanju.

Izrazito najveće uštede u javnoj potrošnji ostvarene su na platama i penzijama i procenjujemo da će one na nivou cele godine iznositi oko 65 milijardi dinara. Na osnovu dosadašnjih trendova ocenjujemo da bi prihodi po osnovu suzbijanja sive ekonomije mogli da iznose 25 dinara. Neporeski prihodi će u ovoj godini biti veći za oko 20 milijardi dinara nego u prošloj, a najveći deo njihovog rasta rezultat je uzimanja 10% zarada zaposlenih u javnim preduzećima.

Sa stanovišta održivosti fiskalne politike relevantno je pitanje u kojoj meri su ostvareni rezultati posledica trajnih, a u kojoj privremenih mera. Ocenjujemo da bi uštede po osnovu plata i penzija, kao i rast prihoda po osnovu sive ekonomije mogli da imaju trajne efekte. Naravno ova ocena je uslovna jer ona podrazumeva da se plate i penzije povećaju tek kada BDP počne znatnije da raste, a to se ne može očekivati pre 2017. godine, kao i da se u narednom periodu istraje na suzbijanju sive ekonomije, uz sve veće oslanjanje na sistemske mere. Ocenjujemo

da je smanjivanje fiskalnog deficita po osnovu rasta neporeskih prihoda uglavnom privremeno, jer se ne može trajno računati na uzimanje 10% plata zaposlenima u javnim preduzećima, niti na trajno uzimanje dividendi od javnih preduzeća.

Važno pitanje je koji su faktori uticali na to da fiskalni deficit u ovoj godini bude manji nego što je planirano pri izradi budžeta, a potom i ugovoreno u sporazumu sa MMF. Fiskalni deficit će biti manji od planiranog, jer su uštede na platama zaposlenih u javnom sektoru za oko 10-tak milijardi dinara veće od plana, dok će se suzbijanjem sive ekonomije ostvariti prihodi od 25 milijardi dinara, na koje se zbog opreznosti nije računalo. Rast neporeskih prihoda na nivou cele godine će biti približno na nivou plana, jer će se visoki prihodi u prvoj polovini godine neutralisati nižim prihodima u narednim mesecima.

Osim što je smanjen fiskalni deficit, kroz fiskalnu konsolidaciju su ublažene neke od krupnijih neravnoteža u privredi Srbije. Smanjivanjem državne i privatne potrošnje koju finansira država (plate i penzije) stvoren je prostor za rast privatnih investicija, a osim toga smanjivanje domaće tražnje će pozitivno uticati i na smanjivanje spoljnog deficita. Smanjenjem plata u javnom sektoru smanjene su i razlike u visini plata u javnom i privatnom sektoru tako da su one sada među manjim u evropskim zemljama.

Ostvareni rezultati u ovoj godini predstavljaju tek prvi korak ka srednjoročnom cilju, a to je smanjivanje fiskalnog deficita na 3% BDP, što je neophodno za zaustavljanje rasta javnog duga u odnosu na BDP, a potom i dodatno smanjivanje deficita na 1% BDP kako bi se smanjio javni dug u odnosu na BDP na nivo ispod 50%. Da bi se fiskalni i deficit smanjio sa visokih 4,5% BDP, neophodna je primena dodatnih mera štednje u narednim godinama kao što su: smanjenje broja zaposlenih u javnom sektoru, racionalizacija i delimična privatizacija mreže državnih institucija, smanjivanje subvencija i dr. Eventualno povećanje plata i penzija krajem ove godine uticalo bi na rast fiskalnog deficita u narednoj godini, a time i na ponovno ubrzanje zaduživanja države, čime bi se Srbija ponovo počela udaljavati od održive fiskalne pozicije. Time bi se ponovila greška iz prethodnih epi-

zoda fiskalne konsolidacije, da se od konsolidacije odustane čim se uoče prvi efekti.

Privreda Srbije na početku 2015. godine pokazuje znake oporavka, ali je oporavak još uvek slab i veliki delom se zasniva da obnavljanju proizvodnje od posledica poplava zbog čega se ne može tvrditi da počeo dugoročno održivi rast. Suprotno prognozama nekih ekonomista "neoliberalne mere štednje" nisu produbile recesiju, mada su verovatno uticale na usporavanje oporavaka.

Cilj ekonomske politike i reformi je pokretanje dugoročno održivog rasta privrede, koji bi omogućio povećanje zaposlenosti i kontinuirani rast standarda građana. Rast je dugoročno održiv ako se ostvaruje bez velikih unutrašnjih i spoljnih neravnoteža, odnosno ako se ostvaruje uz mali fiskalni i spoljni deficit. Održiv rast podrazumeva i relativno visoke investicije u fizički kapital, kao i permanentno unapređenje znanja i veština radne snage. Nizak spoljni deficit implicira da se investicije pretežno finansiraju domaćom štednjom te da zemlja neće u budućnosti ući u platnobilansnu krizu. Prilično izvesno može se zaključiti da Srbija još uvek nije prešla na putanju održivog rasta, jer su fiskalni i spoljni deficiti još uvek visoki, dok su investicije niske i velikim delom se finansiraju stranom štednjom. Osim toga privredni ambijent u Srbiji je još uvek nedovoljno stimulativan za razvoj privatnog sektora, koji treba da bude dominantan nosilac privrednog rasta u budućnosti.

Ključnu ulogu o otklanjanju neravnoteža ima smanjenje fiskalnog deficita na ispod 3% BDP-a u naredne dve godine, a potom njegovo smanjenje na 1% BDP-a u srednjem roku. Smanjenje fiskalnog deficita uz umerenu realnu deprecijaciju dinara uticaće i na smanjenje spoljne neravnoteže do održivog nivoa od 3-4% BDP-a. Povećanje stope investicije sa sadašnjeg vrlo niskog nivoa od oko 20% BDP-a na oko 25% BDP-a može se ostvariti stvaranjem privrednog ambijenta koji je povoljniji za privatne investicije kao i povećanjem javnih investicije na oko 5% BDP-a.

Osim otklanjanja unutrašnjih i spoljnih neravnoteža za dugoročno održiv privredni rast je neophodno da se izgradi povoljan ambijent za privatne investicije i zapošljavanja. Takav ambijent uključuju efikasnu zaštitu svojine, finansijsku disciplinu, adekvatnu politiku konkurencije, obrazovanu radnu snagu, dobru infrastrukturu, efikasnu administraciju, razvijen finansijski sistem, nisku korupciju, nisku inflaciju, umerene poreze i dr.

Dosadašnje reforme, uključujući i one koje su sprovedene od sredine prošle godine su značajne, ali još uvek

nedovoljne da bi se privredni ambijent u Srbiji mogao okarakterisati kao podsticajan za privredni rast. Prema uslovima poslovanja Svetske banke Srbija se nalazi na 91. mestu u Svetu, dok se na rang listi konkurentnosti Svetskog ekonomskog foruma nalazi na 94. mestu. Može se očekivati da će kao rezultat reformi koje su sprovedene od sredine prethodne godine kao i zbog smanjenja makroekonomskih rizika sprovođenjem fiskalne konsolidacije Srbija napredovati na navedenim listama za 15-20 mesta, ali će i dalje biti lošije rangirana za 20-30 mesta od zemalja Centralne Evrope. Iz prethodnog se može zaključiti da su u Srbiji neophodne brojne dodatne reforme, da bi u pogledu konkurentnosti i uslova poslovanja dostigla zemlje Centralne Evrope

Privredni rast u Srbiji bi bilo moguće privremeno ubrzati povećanjem domaće tražnje, odnosno povećanjem plata i penzija, ali to povećanje ne bi bilo značajno, jer su fiskalni multiplikatori u Srbiji niski. Štaviše, ni to malo povećanje BDP-a ne bilo dugoročno održivo, jer bi povećanje plata i penzija dovelo do povećanja fiskalnog i spoljnog deficita, a time i javnog i spoljnog duga, a to bi u budućnosti zahtevalo mere štednje ili povećanje poreza, što bi u budućnosti negativno uticalo na rast privrede

Započeti oporavak može da predstavlja početak dugoročno održivog rasta privrede Srbije, pod uslovom da se istraje na otklanjanju unutrašnjih i spoljnih neravnoteža, kao i da se ubrzaju reforme kojima bi se unapredio privredni ambijent. U prošlosti je Srbija često odustajala od reformi u ovoj fazi, jer su otpori reformama jačali, a politička podrška reformama opadala, pa je odustajanje, odnosno odlaganje ili ublažavanje reformi donosilo privremene političke koristi vladajućim stranaka.

U ovom jubilarnom 40-tim broju Kvartalnog monitora nalaze se četiri Osvrta. U prvom Osvrtu (Petrović, Minić) data je kompartitivna analiza neuspešne fiskalne konsolidacije u periodu 2012-2013. i aktuelne konsolidacije koja daje dobre rezultate. U drugom Osvrtu (Randelović) analiziraju se efekti integracije poreza na imovinu i naknada za korišćenje gradskog građevinskog zemljišta. U Osvrtu broj 3 (Stamenković) analiziraju se noviji trendovi u kretanju broja učenika u osnovnim i srednjim školama na jednoj strani i broja nastavnika na drugoj strani. U Osvrtu 4 (Arsić) analiziraju se neophodni uslovi za početak održivog rasta privrede Srbije.

